

MACHYNSKA Nataliya,

Doctor Science in Pedagogy, Chief of Preschool and Primary Education Department,
Ivan Franko National University of L'viv

FORMATION OF THE SCIENTIFIC ELITE IN CONTRACTING CONDITIONS OF HIGHER EDU- CATION

Abstract. Introduction. Formation of the scientific elite in the establishment of higher education is a problem of scientific research in various directions: philosophical, sociological, psychological, pedagogical; in various aspects of scientific research by researchers: the will to power, the formation of personal identity, the acquisition of independence, self-actualization, etc.

Purpose. To analyze the peculiarities of formation of the scientific elite at the stage of professional formation in the conditions of higher education establishment; determine the main factors that ensure the development of elitist thinking.

Methods. To realize this purpose, such methods are used: empirical – during practical research; theoretical – for the study and analysis of scientific and methodical literature, generalization of information for the definition of theoretical and practical foundations of the study; method of generalization – to distinguish factors that influence the development of elitist thinking

Results. In the course of the research, we identified the factors that ensure the development of elitist thinking in the students of the magistracy; interdependence of the concepts of «elitism» and «acmeology» are shown. The expediency of using the conceptual apparatus of acmeology in the context of the research of the phenomenon of the scientific elite: «professional competence» and «acmeological competence» is shown.

Originality. The scientific novelty of the research is to choose the research problem; systematic analysis of theoretical studies of the formation of the scientific elite in the establishment of higher education; the substantiation of the factors that ensure the development of elite thinking in the students of the magistracy (formation of motivational readiness to perform professional functions; development of awareness of the social significance of professional activity; the formation and development of moral values, moral ideals, the notion of readiness for constant personal and professional growth, the basis of activity – «human creation» and «man-centeredness»).

Conclusion. Formation of the scientific elite in the students of the magistracy in the establishment of higher education requires the development of specific theoretical and practical principles of organization of educational process, in particular – trainings, the main purpose of which is the formation of the foundations of elitist thinking, skills and experience of behavior, as well as communicative activity with different categories of people; it is expedient to create initial selective courses that would provide the theoretical component of the preparation of graduate students precisely in the context of the scientific elite foundations formation.

Keywords: scientific elite; acmeology; institution of higher education; undergraduate students.

Одержано редакцією 05.01.2019
Прийнято до публікації 12.01.2019

DOI 10.31651/2524-2660-2019-1-25-32
ORCID 0000-0002-2232-9072

МОСКОВЧУК Наталя Миколаївна,

аспірантка кафедри теорії та методики дошкільної освіти,
ПНПУ ім. К. Д. Ушинського,
e-mail: moskovchuknata85@gmail.com

УДК 372.2: 376 – 054.62 +811.161.2

РОЗВИВАЛЬНЕ УКРАЇНОМОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ІНОЗЕМНИХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті проаналізовано феномен «розвивальне комунікативно-україномовне середовище для студентів-іноземців технічного профілю» та уточнено його основні компоненти, а саме: «середовище» і «розвивальне середовище». Наведено тлумачення науковцями поняття «розвивальне середовище» з погляду культурологічного, компетентнісного, еколого-психологічного, антропологічного, соціально-генетичного, комунікативно-зорієнтованого й еколого-соціального підходів. Запропоновано власне визначення поняття «розвивальне середовище». Визначено феномен «розвивальне комунікативно-україномовне середовище для студентів-іноземців технічного профілю» та основні принципи його конструювання.

Ключові слова: середовище; розвивальне середовище; студенти-іноземці технічного профілю.

Постановка проблеми. Система взаємовідносин суб'єктів закладу вищої освіти формує середовище, однією з не-

обхідних характеристик якого в процесі українськомовної підготовки іноземців є розвивальна комунікація українською мовою, що сприяє розвитку особистісних якостей майбутнього фахівця із урахуванням його етнічної приналежності. Відповідно, однією з педагогічних умов формування українськомовної професійно-комунікативної компетенції майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей ми вважаємо наявність розвивального комунікативно-україномовного середовища для студентів-іноземців технічного профілю.

Мета статті. Проаналізувати феномен «розвивальне комунікативно-україномовне середовище для студентів-іноземців технічного профілю» та уточнити його основні компоненти, а саме: «середовище» і «розвивальне середови-

ще»; дослідити тлумачення поняття «розвивальне середовище» з погляду різних наукових підходів; запропонувати власне визначення поняття «розвивальне середовище» й феномена «розвивальне комунікативно-україномовне середовище для студентів-іноземців технічного профілю» та основні принципи його конструювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз феномена «розвивальне комунікативно-україномовне середовище для студентів-іноземців технічного профілю» потребує уточнення його основних компонентів, а саме: «середовище» і «розвивальне середовище».

Вивчення окремих аспектів поняття «середовище» відбувалося ще в 20-х рр. ХХ ст. В аспекті проблематики педагогіки середовища працювали К. Ушинський, М. Пирогов, О. Пінкевич, О. Лазурський, О. Лесгафт та ін. Уже на початковому етапі дослідження феномена «середовище» науковці вбачали його суть у двобічній взаємодії з особистістю: середовище впливає на людину – людина впливає на середовище. У цьому й полягає специфіка аналізу середовища: неможливо розглядати середовище відокремлено від особистості.

У довідковій літературі поняття «середовище» визначається як сукупність природних або соціальних умов, за яких відбувається розвиток і діяльність людського суспільства; соціально-побутові умови, в яких живе людина, довколишні умови; сукупність людей, пов'язаних спільністю умов [1].

Психологічний характер взаємодії людини і середовища активно досліджується науковцями. Психологи Л. Виготський і Д. Ельконін встановили залежність динаміки розвитку особистості від характеру її взаємодії із середовищем та змін, які в них відбуваються [2, с. 234–236]. С. Рубінштейн висловив засадничі ідеї щодо розвитку особистості у взаємодії із середовищем: «Людина не тільки об'єкт різних впливів, а й суб'єкт, який, змінюючи зовнішню природу, змінює і свою власну особистість, свідомо регулюючи свою поведінку. І розвиток людини є нічим іншим, як становленням особистості – активного і свідомого суб'єкта людської історії. Її розвиток є не продуктом взаємодії різних зовнішніх чинників, а «саморухом» суб'єкта, що є включеним у різноманітні взаємовідносини з довкіллям» [3, с. 184].

На думку Ю. Мануйлова, середовище – це те, посеред чого перебуває суб'єкт, за допомогою чого формується його спосіб життя, що опосередковує його розвиток [4, с. 5–7]. За М. Чорноушек, основними ознаками середовища є відсутність фіксованих рамок у часі і просторі; одночасний вплив на всі людські почуття; надання середовищем головної і вторинної інформації; наявність у середовищі більшої кількості інформації, ніж здатна осягнути людина; сприйняття його у зв'язку з діяльністю; існування людини одночасно у кількох середовищах [5, с. 25].

Істотний внесок у дослідження функцій і структури середовища в педагогіці зробила А. Богуш. Науковець визначає середовище як сукупність умов, які оточують людину та взаємодіють з нею як з організмом і особистістю. За низкою ознак учена розрізняє такі типи середовищ: найближче (родина, сім'я, родичі, друзі), далеке (суспільний устрій), зовнішнє, внутрішнє, пасивне, активне, актуальне і розвивальне; предметно-просторове, соціокультурне, мовленнєве (причому, кожне з них може бути розвивальним). У дослідженні А. Богуш розкрито особливості стихійного середовища, як такого, в якому відбувається пасивна взаємодія людини з природно-предметним і соціальним довкіллям, та стимульованого середовища, якому характерна максимально активна ініціативна взаємодія особистості з довкіллям та іншими учасниками соціуму. Таким чином, стимульоване середовище забезпечує занурення педагогом учня до активної пізнавальної й комунікативної діяльності в навчальному закладі [6, с. 12, 76].

Серед визначених авторкою типів середовища особливу увагу привертає розвивальне середовище. На переконання А. Богуш, воно створює потенційні можливості для позитивного впливу різноманітних чинників в їхній взаємодії на інтелектуальний розвиток людини й формування цілісної особистості [6, с. 13]. Принципами побудови й організації такого розвивального предметного середовища є: дотримання дистанції та позиції у взаємодії, активність, самостійність, креативність і творчість; стабільність і динамічність, комплексування й зонування; принцип «емоційності середовища», індивідуальної комфортності й емоційного благополуччя кожного учня і вчителя; принцип відкритості й закрито-

сті; врахування статевих і вікових відмінностей [6, с. 77 – 78].

Заслуговує на увагу дослідження А. Богуш культурологічного підходу до організації розвивального середовища в закладі вищої освіти в аспекті спадщини В. Сухомлинського. На основі аналізу педагогічних творів В. Сухомлинського вчена виокремила види соціокультурного середовища, які у взаємодії впливають на формування особистості майбутнього фахівця, зокрема: культурно-пізнавальне (впливає на інтелектуально-творчий і фізичний розвиток особистості, засвоєння нею культурно-сенсорних еталонів, а саме: культури відчуттів, сприймань, мислення, почуттів, волі, тобто психологічної і фізичної культури), художньо-естетичне (формує змістовий аспект художньо-естетичного й морально-духовного розвитку майбутніх фахівців), культурно-комунікативне (сприяє вихованню в майбутніх фахівців любові до української мови, культури мовлення й мислення), культурно-екологічне (сприяє формуванню моральних принципів через пізнання природи України та пізнанню національних особливостей українців), культурно-трудове (стимулює творчі здатності майбутніх фахівців), культурно-рефлексивне (сприяє пізнанню й усвідомленню себе та внутрішній світ інших, органічний зв'язок свого «Я» із зовнішнім предметним світом, природою, довкіллям, іншими людьми) [7, с. 8–11] .

А. Богуш зауважує, що здійснення культурологічного підходу до формування особистості в розвивальному середовищі закладу вищої освіти вимагає визначення відповідних принципів його реалізації, серед яких: принцип стимулювання у студентів потреби культурно-ціннісного пізнання й перетворення світу шляхом організації різноманітних сфер діяльності; принцип діалогічності, що полягає в реалізації різнорівневих і різнохарактерних діалогів (діалог мистецтв, діалог культур, природи, діалог довкілля, діалог студентів і педагогів, внутрішній діалог свого «Я» із зовнішнім світоглядом); принцип дієво-творчої спрямованості навчально-виховної роботи зі студентами, що передбачає чітко визначену «культурнодоцільну» мету занурення їх в активно-творчу професійну діяльність; принцип свободи, самостійності й відповідальності, який дозволяє студентам самостійно визначати їхнє ставлення до професії, навчання, природи, довкілля,

мистецтва, колег, батьків тощо і відповідно оцінювати свою діяльність [7, с. 11]. Визначені авторкою принципи якнайкраще розкривають розвивальний потенціал мовленнєвого середовища не ізольовано, а у взаємодії з іншими соціокультурними сферами. Особливо результативною є україномовна підготовка майбутніх іноземних фахівців у процесі їхньої соціалізації, активного входження в україномовне культурне, духовне, навчально-наукове середовище.

Поняття «розвивальне середовище» в аспекті компетентнісного підходу досліджене Дж. Равеном, який тлумачить його як простір розвитку компетентності, у якому особистість має можливість прагнути до досягнення власних цілей і в процесі їх досягнення розвивати свою компетентність. Дж. Равен вважає, що «середовище розвитку компетентності» [8]:

- створює атмосферу поваги до переконань та рішень учасників навчального процесу;

- заохочує до розвитку і практикування нових стилів поведінки у процесі виконання завдань із високим рівнем мотивації;

- змушує майбутніх фахівців дбати про установу, в якій вони навчаються;

- забезпечує рольовими моделями в реальних чи віртуальних професійних ситуаціях;

- заохочує до постановки високих, але досяжних цілей, а також до моніторингу досягнень визначених цілей;

- забезпечує підтримку студента, якщо він не в змозі досягти очікуваних результатів;

- надає можливість уникати наявних помилок у майбутньому;

- забезпечує новими концепціями та відповідними альтернативами;

- забезпечує майбутнім фахівцям підтримку й допомогу, якщо вони припускаються помилок;

- забезпечує майбутнім фахівцям можливість ознайомлення з результатами їхньої діяльності, обговорення і визнання цих результатів.

В. Ясвін вважає розвивальним освітнім середовищем, яке забезпечує комплекс можливостей для саморозвитку суб'єктів навчального процесу [9, с. 221]. Аналіз розвивального середовища здійснено науковцем з позиції еколого-психологічного підходу на основі чотирьохкомпонентної моделі середовища,

яка складається з: суб'єктів освітнього процесу, просторово-предметного компоненту (організація відповідного комплексу «розвивальних» стимулів); соціального компоненту (міжособистісна взаємодія суб'єктів навчальної діяльності); технологічного компоненту (організація розвивальної діяльності суб'єктів освітнього процесу) [9, с. 172–234]. Найбільшим потенціалом, на думку дослідника, характеризується розвивальне середовище, в якому не лише використовуються запропоновані середовищем можливості особистісного розвитку, але й самі учні організують для себе нові розвивальні можливості, що демонструє їхню свободу, активність і творчість [9, с. 116].

Актуальним є аналіз розвивального середовища з погляду соціально-генетичного й комунікативно-зорієнтованого підходів В. Рубцова. Дослідник спирається на слова С. Рубінштейна, який стверджував, що розвиток особистості в різних його проявах «залежить від змісту, який дитина опановує впродовж навчання, і від форми спілкування, зокрема, педагогічного впливу, в умовах якого цей вплив відбувається» [3, с. 176]. Відповідно до цього підходу, розвивальним, на думку В. Рубцова, можна вважати середовище, в якому розвиток особистості відбувається в процесі опановування нею багатовимірного й різнобічного інструментарію, властивого різним формам свідомості й діяльності. Автор пропонує проектувати конкретні освітні технології відповідно до трьох основних компонентів освітнього середовища: просторово-предметного (архітектурні особливості будівель, обладнання, особлива атрибутика); соціального (особлива, притаманна цьому типу культури, єдність суб'єктів навчання); психодидактичного (відповідний зміст освітнього процесу, діяльність, що засвоюється особистістю) [10, с. 27–28].

Антропологічний підхід до аналізу розвивального середовища ми знаходимо в дослідженні В. Слободчикова, який вважає, що основною рисою розвивального середовища є сумісне проектування її суб'єктами навчального процесу. Середовище з певними структурованими зв'язками й відношеннями, спроектоване учнем і вчителем, стає як предметом, так і ресурсом навчальної діяльності [11, с. 175].

О. Орлов конкретизує характеристики розвивального середовища під час

навчання іноземної мови майбутніх фахівців технічних спеціальностей з позицій еколого-соціального підходу. На думку дослідника, розвивальний характер середовища забезпечується особистісно зорієнтованою спрямованістю навчання, педагогічною взаємодією суб'єктів освітнього процесу, суб'єктною діяльністю з вивчення дисципліни, сукупністю розвивальних структурних елементів середовища, специфікою досліджуваної дисципліни [12, с. 7].

Отже, аналіз різних наукових підходів дав змогу дійти висновку, що «розвивальне середовище» – це сукупність просторово-предметних, соціокультурних і психодидактичних умов активної життєдіяльності особистості, у процесі якої відбувається засвоєння нею соціального досвіду й заснованих моральних та культурних цінностей з поступовою їхньою трансформацією у внутрішньо-особистісні цінності, формування особистісних якостей та професійних компетенцій, самостійна і творча діяльність особистості.

Узагальнення різноманітних підходів до визначення поняття «розвивальне середовище» та аналіз його основних характеристик у контексті україномовної підготовки майбутніх іноземних фахівців дозволили визначити розвивальне комунікативно-україномовне середовище для студентів-іноземців технічного профілю як багатогранне, динамічне та поліфункціональне утворення, що забезпечує реалізацію сучасних педагогічних технологій і дозований вплив просторово-предметних, соціокультурних і психодидактичних умов (зокрема, мовленнєвої, навчально-мовленнєвої, художньо-мовленнєвої, театралізованої, комунікативної діяльності носіїв української мови), які надають можливість для активної україномовної мовленнєвої діяльності майбутнього іноземного фахівця одночасно із засвоєнням ним моральних і культурних цінностей українського народу, формуванням особистісних якостей та здобуттям технічного фаху.

Оптимальним вплив розвивального комунікативно-україномовного середовища на мовлення майбутніх іноземних фахівців буде за наявності реалізації його розвивального потенціалу. Реалізація розвивального потенціалу комунікативно-україномовного середовища для студентів-іноземців технічного профілю вимагає (за Дж. Равеном) [8]:

– зміни концепції «викладання-вказування» на концепцію «викладання-підтримка розвитку»;

– концентрації уваги не на обсязі інформації, яку необхідно передати студентам, а на компетентностях майбутніх фахівців, які необхідно сформувати (відхід від статичного предметно-знаннєвого змістового наповнення методик навчання з орієнтацією на розвиток репродуктивних мовленнєвих умінь, зорієнтованих на «середнього студента», що зумовлює низький рівень ефективності професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей);

– знання викладачами, окрім змісту дисципліни, особливостей психології розвитку особистості, дидактики, освітніх технологій;

– набуття майбутніми фахівцями індивідуалізованого, компетентнісно-зорієнтованого досвіду з метою формування у них відповідних компетентностей;

– суворого моніторингу викладачами реакцій студентів на отриманий досвід, застосування в разі необхідності корегувальних заходів.

Технічний заклад вищої освіти – це унікальне освітнє середовище, специфіка якого виявляється в полікультурності, домінуванні базових цінностей технічної культури, що передбачає розвиток у майбутніх фахівців переважно теоретичного (технічного) й абстрактного мислення, відносну самостійність та активність студентів у формуванні професійної компетентності. Сучасні дидактичні тенденції та орієнтація на технічний фах потребують активного впровадження в навчальний процес комп'ютерних технологій. П. Сердюков вважає, що середовище, створене на основі комплексного застосування технічних засобів у навчальному процесі, є особливим соціотехнічним комунікативним навчальним середовищем, яке забезпечує засвоєння відповідних знань, умінь, навичок і формування іншомовної комунікативної компетенції шляхом підвищення ефективності сприйняття й опрацювання інформації, забезпечення сприятливих умов для групової та індивідуальної навчальної діяльності з розвитку відповідних навичок і вмінь на основі комплексного сприйняття й опрацювання інформації

водночас органами зору та слуху тих, хто навчається [13, с. 25]. Комп'ютеризація розвивального україномовного середовища забезпечує студентам можливість виявляти самостійність у розв'язанні навчальних завдань, реалізувати теорію на практиці, поєднувати набуття знань із фаху з удосконаленням україномовної підготовки, встановлювати тісні міжособистісні контакти з іншими учасниками навчального процесу, створити віртуальне професійно зорієнтоване середовище тощо. Технологізація комунікативно-україномовного середовища є не лише черговим дидактичним заходом, що забезпечує широке застосування активних методів навчання на заняттях з української мови, а й стає певною проекцією на майбутній фах через призму української мови.

О. Суригін стверджує, що педагогічна система навчання нерідною мовою характеризується двома особливими змінними: (1) зовнішнє середовище, в якому відбувається життєдіяльність і навчально-пізнавальна діяльність учнів, і (2) мова як засіб взаємодії із середовищем та засіб навчально-пізнавальної діяльності. У звичайних умовах навчання на батьківщині рідною мовою студент адаптований до рідного середовища й порівняно легко долає проблеми взаємодії із середовищем. Зовсім інша ситуація виникає під час занурення студента в нерідне середовище: найпростіша взаємодія обертається проблемами, вимагає значних зусиль для їх подолання. Автор наголошує на неможливості не враховувати вплив зовнішнього середовища в моделі полімовної педагогічної системи, оскільки з практики навчання іноземних студентів добре відомо, що взаємодія учень-середовище відчутно впливає на успішність інших взаємодій студентів. Зокрема, проблема взаємодії із середовищем може призводити до нездатності студента здійснювати навчально-пізнавальну діяльність і в крайньому її прояві до необхідності повернення на батьківщину. Друга змінна – мова навчання, за допомогою якої здійснюється взаємодія із зовнішнім середовищем. Навчання іноземних студентів відбувається нерідною для них мовою, що вносить у процес функціонування педагогічної системи особливості, якими також не можна нехтувати [14, с. 27].

З огляду на висловлене вище, необхідно створити умови, за яких іноземець не просто має можливість, а змушений застосовувати мовленнєві знання й уміння продукувати україномовне висловлювання. Таким чином, нівелюється конфлікт між необхідністю висловлювання та його здійсненням, поліпшується психологічний стан мовця, активуються його розумові ресурси. Така необхідність виникне за умови занурення в розвивальне комунікативно-україномовне середовище, в якому іноземний студент буде налаштований на спілкування українською мовою, оскільки українська мова стане єдиним можливим засобом комунікації. Необхідно також враховувати, що у процесі україномовної підготовки у великих містах Східної і Південної України майбутні іноземні фахівці взаємодіють з російськомовним середовищем, в якому вони весь час перебувають, адже, на думку С. Светлейшої, найважче засвоюється навчальний матеріал у діалектних умовах [15, с. 47].

Вирішенням проблеми навчання української мови дітей національних спільнот дошкільного віку, які проживають на території України, А. Богуш вважає дотримання принципу «одна особа – одна мова», що реалізується в закріпленні за кожною особою із середовища дитини однієї мови (української, російської, англійської тощо), якою вона бездоганно володіє у спілкуванні з дитиною. Оскільки на перших етапах навчання іноземцям складно, а подекуди неможливо, розрізнити мовлення літературною українською мовою серед російського мовлення, діалектів та суржику, які особливо поширені на Східних та Південних регіонах України, вважаємо доречним дотримання принципу «одна особа – одна мова», що виявляється у визначенні максимальної кількості осіб, заходів, установ тощо, які стануть для іноземців орієнтиром і взірцем володіння українською літературною мовою [16, с. 13–14]. Важливим є також визнання індивідуальності, цінності та самоцінності майбутнього іноземного фахівця як активного носія суб'єктивного досвіду, що сформувався ще на його батьківщині. Якщо виявлення та аналіз попереднього суспільно-історичного досвіду кожного студента спрямовані на взаємодію його з україн-

ськими реаліями не шляхом «витіснення» суб'єктивного досвіду, а шляхом узгодження та використання досвіду в процесі професійно-мовленнєвої підготовки, це сприяє ефективнішому конструюванню розвивального комунікативно-україномовного середовища.

Аналіз різноманітних підходів до визначення понять «середовище» та «розвивальне середовище», узагальнення основних характеристик «розвивального середовища» в контексті україномовної підготовки майбутніх іноземних фахівців дозволили визначити чинники активізації розвивального потенціалу україномовного середовища для студентів-іноземців технічного профілю та реалізувати їх у процесі україномовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей. З позиції організації означеного середовища була організована робота з іноземними студентами, яка відбувалася у двох напрямках, які передбачають залучення студентів до: а) активної освітньо-дослідницької діяльності засобом виконання відповідних вправ та розробки проєктів; б) безпосередньої участі в роботі науково-технічних, науково-практичних та студентських конференцій.

Спочатку опишемо систему кожного напряму. У межах першого напряму майбутні іноземні фахівці виконували такі вправи: «Робота з фаховим текстом», «Ромашка Блума»; виконували індивідуальні й групові проєкти з тем «Я пишаюсь своєю батьківщиною», «Освіта в мережі», «Як заробити мільйон?», «Україна очима іноземного студента», «У здоровому тілі здоровий дух», «Праця – гроші», «На шляху до мети», «Час – найбільший скарб», «Мистецтво без кордонів», «Мораль і щастя», «Життя має смак», «Міф чи факт?», «Може один — можуть усі!»;

У межах другого напряму студенти залучались до здійснення науково-дослідницької діяльності, студентських науково-практичних конференцій тощо. Зокрема, іноземні студенти взяли участь у науково-технічній конференції професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів та студентів ОНАЗ ім. О.С. Попова, де вони брали участь в обговоренні програмних питань. Перед конференцією іноземні студенти ознайомилися з її програмою та підготували запитання до визначених проблем. Та-

кож студенти брали участь у Міжнародній науково-методичній конференції «Лінгвістична підготовка студентів нефілологічних спеціальностей закладів вищої освіти в контексті Болонського процесу та Загальноєвропейських Рекомендацій з вивчення, викладання та оцінювання мов», що відбулась у м. Одеса в Одеській національній академії зв'язку ім. О.С. Попова. Студенти залучалися до діалогу між вітчизняними та іноземними науковцями. Особливо активно обговорювалася проблема використання технічних засобів в освітньому процесі: студенти висловили цікаві ідеї щодо впровадження педагогічних методів із використанням мережі Інтернет.

Досвід участі іноземних студентів у наукових конференціях дав можливість організувати студентську конференцію «Рух у майбутнє», де студенти презентували власні ідеї, досягнення, розробки, результати наукового пошуку тощо, пов'язані зі спеціальністю. Більшість студентів обирала тему відповідно до теми власної дипломної роботи. Доповіді студентів було розподілено за секціями: «Радіозв'язок та телебачення» (секція 1); «Телекомунікаційні системи та мережі» (секція 2); «Інфокомунікації та програмна інженерія» (секція 3); «Інформаційна безпека» (секція 4); «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології» (секція 5); «Будівництво та архітектура» (секція 6). Тези доповідей, які були оформлені відповідно до стандартних вимог наукових видань, додавалися у професійне мовне портфоліо майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей. Основна увага у процесі організації та проведення студентської конференції була зосереджена на усних доповідях іноземних студентів. Кожен доповідач відповідав на запитання, які ставили викладачі фахових дисциплін, викладачі української мови як іноземної та студенти. Керівник конференції підтримував доброзичливу й невимушену атмосферу, що дало змогу підвищити активність студентів в обговоренні проблемних питань. Участь у конференції сприяла формуванню умінь україномовного публічного виступу на наукову тематику та була своєрідним тренуванням перед захистом дипломних робіт студентів.

Висновки. Дослідження понять «середовище» й «розвивальне середовище», відстеження особливостей організації та діагностика результатів реалізації розвивального комунікативно-україномовного середовища для студентів-іноземців технічного профілю дозволяє визначити його як ефективну педагогічну умову україномовної підготовки майбутніх іноземних фахівців технічних спеціальностей.

Список бібліографічних посилань

1. Толковый словарь русского языка : В 4 т. / под ред. Д. Н. Ушакова. М.: Гос. Ин-т «Сов.энцикл.» ; ОГИЗ ; Гос. Изд-во иностр. и нац. слов., 1935. 940 с.
2. Виготский Л. С. Собрание сочинений в 6 томах. Т. 4. Детская психология. / под ред. Д. Б. Эльконина. М.: Просвещение 1984. С. 234 – 236.
3. Рубинштейн С. А. Основы общей психологии: в 2 т. Т.1. М.: Педагогика, 1989. 488 с.
4. Мануйлов Ю. Концептуальные основы средового подхода в воспитании. *Вестник Костромского государственного университета им. Н. А. Некрасова*. 2008. Т. 14. Серия: «Педагогика. Психология. Социальная работа. Ювенология. Социогенетика». № 1. С 5 – 7.
5. Черноушек М. А. Психология жизненной среды. М., 1989. 174 с.
6. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Методика ознакомления детей с докнижками у дошкольного начального закладі : підручник. К.: Слово, 2008. 408 с.
7. Богуш А. Культурологічний підхід до організації розвивального середовища у вищому навчальному закладі в аспекті спадщини В. Сухомлинського. *Наука і освіта*. 2010. № 7. С. 8–11.
8. Raven J. Facilitating the Development of Competence. URL: [http:// www.eyeonociety.co.uk /resources/CILSChap18.pdf](http://www.eyeonociety.co.uk/resources/CILSChap18.pdf).
9. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. М.: Смысл, 2001. 365 с.
10. Рубцов В. В., Ивошина Т. Г. Проектирование развивающей образовательной среды школы. М.: Изд-во МГППУ. 2002. 272 с.
11. Слободчиков В. И. О понятии образовательной среды в концепции развивающего образования. М.: Экопсицентр РОСС, 2000. 230 с.
12. Орлов А. В. Формирование развивающей образовательной среды в процессе обучения студентов иностранному языку в техническом вузе: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук: 13.00.08 / Алтайский государственный технический университет им. И. И. Ползунова. Барнаул 2013. 22 с.
13. Сердюков П. І. Теоретичні основи навчання іноземних мов у мовному вузі з використанням інформаційних технологій: автореф. дис. ... на здобуття наук.ступеня д-ра. пед. наук: 13.00.02 / Київ. держ. лінгв. ун-т. К., 1997. 32 с.
14. Сурыгин А. И. Педагогическое проектирование системы предвузовской подготовки иностранных студентов. СПб.: Златоуст, 2001. 128 с.
15. Светлейша С. М. До питання про вивчення лексики російської мови учнями українських шкіл в діалектних умовах. *Шляхи посилення практичної спрямованості у викладанні близькоспоріднених (української і російської) мов: тез. доп. наук.-метод. конф.* Одеса, 1990. С. 46 – 47.

16. Богущ А. М. Навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах національних спільнот: програма та навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2016. 136 с.
- References**
1. *Explanatory Russian Dictionary*: In 4 t. (1935). D. N. Ushakov (Ed.). M.: State. Un-t "Soviet Encyclopedia"; USP; State Publishing House of Foreign and National words (in Russ.).
 2. Vihotsky, L. S. (1984). In D. B. Elkonin. *Children's Psychology*. Collected Works in 6 Volumes. V. 4. M.: Education. (in Russ.).
 3. Rubenstein S. L. (1989). *Fundamentals of General Psychology*: in 2 Volumes. Vol.1. M.: Pedagogics (in Russ.).
 4. Manuylov, Yu. (2008). Conceptual Bases of Environmental Approach in Education. *Bulletin of Kostroma State University n.a. N.A. Nekrasov..* Vol. 14., Series: "Pedagogics. Psychology. Social work. Youth studies. Socio-kinetics", 1. 5-7. (in Russ.).
 5. Chernoushek, M. A. (1989). *Psychology of Vital Environment*. Moscow (in Russ.).
 6. Bogush, A. M., Gavrysh, N. V. (2008). *Techniques for Familiarizing Children with the Environment in Preschool Educational Institution: Textbook*. Kyev: Word (in Ukr.).
 7. Bogush, A. (2010). Culturological Approach to Creating Developing Environment in a Higher Educational Institution in the Context of V. Sukhomlynsky's Heritage. *Science and Education*, 7, 8-11 (in Ukr.).
 8. Raven, J. *Facilitating the Development of Competence*. URL: <http://www.eyeesociety.co.uk/resources/CILSChap18.pdf>
 9. Yasvin, V. A. (2001). *Educational environment: from Modeling to Design*. M.: Sense (in Russ.).
 10. Rubtsov, V. V., Ivoshyna, T. G. (2002). *Design of the Developing Educational Environment of School*. M.: MSPPU Publishing House (in Russ.).
 11. Slobodchikov, V. I. (2000). *About a concept of the educational environment in the concept of the developing education*. M.: Ekopsicentre ROSS (in Russ.).
 12. Orlov, A. V. (2013). *Creating Developing Educational Environment in the Process of Foreign Language Training of Students at Technical Universities* (PhD dissertation). Theses. Altai State Technical University n.a. I. I. Polzunov. Barnaul (in Russ.).
 13. Serdyukov, P. I. (1997). *Theoretical Bases of Foreign Languages Studies in Language Higher Education Institution Using Information Technologies* (Doctor of Science dissertation). Theses: Kyiv. State Ling. Un-t (in Ukr.).
 14. Surygin, A. I. (2001). *Pedagogical Design of a System of Prehigh School Training of Foreign Students*. St.P.: Zlatoust (in Russ.).
 15. Svetlieisha, S. M. (1990). To the Question of Russian Lexicon Acquisition by Pupils from Ukrainian Schools in Dialect Conditions. *Ways of Strengthening Practical Orientation in Teaching Closely Related (Ukrainian and Russian) Languages: Thesis of Science and Method. Conference*. Odesa (in Ukr.).
 16. Bogush, A. M. (2016). *Teaching Children of Ukrainian in Preschool Educational Institutions of National Communities: a Program and Educational and Methodical Textbook*. Ternopil: Mandrivets (in Ukr.).

MOSKOVCHUK Natalya,

Postgraduate student at the Faculty of Theory and Methods of Preschool Education,
State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»,

**DEVELOPING UKRAINIAN ENVIRONMENT AS A PEDAGOGICAL CONDITION FOR FOSTERING
UKRAINIAN LANGUAGE PROFESSIONAL AND COMMUNICATIVE COMPETENCE AMONG FOREIGN
SPECIALISTS-TRAINEES FROM TECHNICAL SPECIALTIES**

Introduction. The system of relationship between subjects from institutions of higher education forms the environment where providing Ukrainian communication is one of the required characteristics in the course of Ukrainian training of foreigners. It promotes enhancing personal qualities of a specialist-trainee taking into account his ethnic origin. Respectively, developing communicative and Ukrainian environment for foreign students of a technical profile is considered as one of the pedagogical conditions for fostering Ukrainian language professional and communicative competence among foreign specialists-trainees.

Purpose. To analyze a phenomenon of "developing communicative and Ukrainian environment for foreign students of a technical profile" and to specify its main constituents.

Results. The analysis of different scientific approaches allowed arriving at the conclusion that "developing environment" is a set of spatial and subjective, sociocultural and psychodidactic conditions of an individual's activity. On the one hand, in this process one may observe assimilation of students' social experience, on the other hand, here occurs transformation of their fundamental moral and cultural values and gradual interfusion with their internal values. This process is also conducive to advancing learners' personal qualities and professional competences, as well as creative activity.

Summarizing various approaches to the concept of "developing environment" and analyzing its main characteristics in the context of Ukrainian language teaching foreign specialists-trainees allowed defining the develop-

ing communicative and Ukrainian environment for foreign students of a technical profile as a complex, dynamic and polyfunctional process. For an improved training it requires implementing modern pedagogical technologies. It also provides proportioned influence of Ukrainian language speakers on foreign specialist-trainees in spatial and subjective, sociocultural and psychodidactic conditions, and ensures an opportunity to obtain a technical profession, familiarize with moral and cultural values of Ukrainians, and advance their own personal qualities.

Originality. The article identifies the factors of activating developing potential of the Ukrainian environment for foreign students of a technical profile and specifies the conditions of realizing these factors in the course of teaching foreign specialists-trainees from technical specialties.

Conclusion. The carried out research permitted to conduct a manyfaceted analysis of the concepts "environment" and "developing environment" targeted at identifying the techniques of diagnosing potentials of using developing communicative Ukrainian language environment for training foreign students of a technical profile. All given, it can be defined as an effective pedagogical condition for teaching foreign specialists-trainees.

Keywords: environment; developing environment; foreign students of a technical profile.

Одержано редакцією 07.01.2019
Прийнято до публікації 14.01.2019